Sbírka soudních rozhodnutí

USNESENÍ SOUDNÍHO DVORA (šestého senátu)

19. listopadu 2015*

„Řízení o předběžné otázce — Článek 99 jednacího řádu Soudního dvora — Ochrana spotřebitelů — Směrnice 93/13/EHS — Článek 1 odst. 1 a čl. 2 písm. b) — Zneužívající klauzule ve spotřebitelských smlouvách — Smlouvy o ručení a o zajišťovacím převodu práva uzavřené mezi úvěrovými institucemi a fyzickými osobami jednajícími pro účely, které nespadají do rámce jejich profesní činnosti a nemají vazbu funkční povahy na obchodní společnost, za jejíž závazky poskytují zajištění“

Ve věci C-74/15,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Curtea de Apel Oradea (odvolací soud v Oradea, Rumunsko) ze dne 5. února 2015, došlým Soudnímu dvoru dne 18. února 2015, v řízení

Dumitru Tarcău,

Ileana Tarcău

proti

Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA a další,

SOUDNÍ DVŮR (šestý senát),

ve složení A. Borg Barthet, vykonávající funkci předsedy senátu, M. Berger (zpravodajka) a S. Rodin, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za D. Tarcăua a I. Tarcău C. Herțou, avocat,

— za Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA a další L. Berceou, avocat,

— za rumunskou vládu R. H. Raduem, jakož i R. I. Hațieganu a A.-G. Vacaru, jako zmocněnci,

— za českou vládu M. Smolkem a J. Vláčilem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: rumunština.

— za německou vládu T. Henzem a J. Kemper, jako zmocněnci,

— za španělskou vládu A. Gavela Llopis, jako zmocněnkyní,

— za Evropskou komisi C. Gheorghiu a D. Roussanovem, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout usnesením s odůvodněním v souladu s článkem 99 jednacího řádu Soudního dvora,

vydává toto

Usnesení

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 1 odst. 1 a 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu, v němž Dumitru Tarcău a Ileana Tarcău stojí proti Banca Comercială Intesa Sanpaolo România SA (dále jen „Sanpaolo“) a dalším ve věci smlouvy o zajišťovacím převodu práva k nemovité věci a smlouvy o ručení.

Právní rámec

Unijní právo

3 Devátý a desátý bod odůvodnění směrnice 93/13 zní takto:

„[…], příjemci zboží nebo služeb by měli být chráněni před zneužitím moci prodávajícího nebo poskytovatele, zejména před jednostranně sepsanými běžnými [adhezními] smlouvami a nepřiměřeným [zneužívajícím] vyloučením základních práv ve smlouvách‘;

[…] účinnější ochrany spotřebitele lze dosáhnout přijetím jednotných právních předpisů v oblasti nepřiměřených podmínek [zneužívajících klauzulí]; […] takové přepisy by se měly vztahovat na všechny smlouvy uzavírané mezi prodávajícími nebo poskytovateli a spotřebiteli; […] z působnosti této směrnice musí být vyňaty mimo jiné pracovní smlouvy, smlouvy týkající se dědického práva, smlouvy týkající se rodinného práva a smlouvy týkající se zřizování a organizace společností nebo dohod o sdružení fyzických osob.“

4 Článek 1 odst. 1 této směrnice stanoví:

„Účelem této směrnice je sblížit právní a správní předpisy členských států týkající se nepřiměřených podmínek ve smlouvách uzavíraných mezi prodávajícím zboží nebo poskytovatelem služeb a spotřebitelem.“

5 Článek 2 uvedené směrnice definuje pojmy „spotřebitel“ a „prodávající nebo poskytovatel“ takto:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[…]

b) ‚spotřebitelem‘ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání.

c) ‚prodávajícím nebo poskytovatelem' fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněná, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povoláním."

Rumunské právo

6 Zákon č. 193/2000 o zneužívajících klauzulích ve smlouvách uzavřených mezi obchodníky a spotřebiteli (Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori), v úplném znění (*Monitorul Oficial al României*, část I, č. 305 ze dne 18. dubna 2008) provádí směrnici 93/13 do vnitrostátního práva.

7 Článek 1 odst. 1 tohoto zákona stanoví:

„Jakákoli smlouva uzavřená mezi obchodníkem a spotřebitelem o prodeji zboží nebo o poskytování služeb musí obsahovat jasná a jednoznačná ujednání, k jejichž pochopení není třeba zvláštních znalostí."

8 Článek 2 odst. 1 téhož zákona upřesňuje:

„ ‚Spotřebitelem' se rozumí jakákoli fyzická osoba nebo skupina fyzických osob tvořících sdružení, která na základě smlouvy spadající do působnosti tohoto zákona jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní, průmyslové, výrobní nebo řemeslné činnosti nebo jejího výkonu svobodného povolání."

Spor v původním řízení a předběžné otázky

9 Dne 24. října 2008 byla uzavřena úvěrová smlouva mezi Sanpaolo jako věřitelem a obchodní společností SC Crisco SRL (dále jen „společnost Crisco") jako dlužníkem. Uvedená společnost byla zastupovaná Cristianem Tarcăuem jako jediným společníkem a jednatelem.

10 Na žádost svého syna Cristiana Tarcăua, který si přál navýšení limitu úvěrové linky poskytnuté již dříve společnosti Crisco, podepsali pan Dumitru Tarcău a paní Ileana Tarcău dne 7. srpna 2009 dodatek k úvěrové smlouvě uzavřené mezi uvedenou společností a Sanpaolo. Tento dodatek zopakoval podstatná smluvní ujednání původní úvěrové smlouvy a k již existujícím zajišťovacím převodům práva sjednaným při uzavření původní smlouvy připojil dva nové zajišťovací převody práva provedené panem a paní Tarcău.

11 Oba nové zajišťovací převody práva, jejichž účelem je zajištění úvěru poskytnutého společnosti Crisco, byly provedeny panem a paní Tarcău formou smlouvy o zajišťovacím převodu práva k nemovité věci ke dni 7. srpna 2009, kterou zatížily jimi vlastněnou nemovitost hypotékou ve prospěch společnosti Sanpaolo, a formou smlouvy o ručení taktéž s datem 7. srpna 2009, jíž se stali ručiteli za zaplacení veškerých částek, které dlužila společnost Crisco při plnění smlouvy o úvěru.

12 Pan a paní Tarcău podle svých tvrzení přistoupili na zajištění úvěru poskytnutého společnosti Crisco pouze po uvážení skutečnosti, že jejich syn byl jediným společníkem a jednatelem této společnosti.

13 Protože se pan a paní Tarcău domnívali, že jsou spotřebiteli a vztahují se na ně ustanovení zákona č. 193/2000, obrátili se na Tribunalul Satu Mare (soud v Satu Mare), aby dosáhli zrušení dodatku, jakož i smluv o zajišťovacím převodu práva k nemovité věci a o ručení, a podpůrně, určitých klauzulí těchto smluv, které považují za zneužívající.

14 Rozsudkem ze dne 8. května 2014 zamítl Tribunalul Satu Mare (soud v Satu Mare) tuto žalobu z důvodu, že podle čl. 1 odst. 1 se zákon č. 193/2000 použije pouze na smlouvy, jejichž předmětem je prodej zboží nebo poskytnutí služeb spotřebiteli, což je podmínka, která nebyla v původním řízení splněna, protože příjemcem úvěru je společnost Cisco. Tento soud také došel k závěru, že skutečnost, že smlouvy o ručení a o zajišťovacím převodu práva mají akcesorickou povahu ve vztahu k úvěrové smlouvě, neumožňuje je zařadit do oblasti působnosti zákona č. 193/2000, a to s ohledem na skutečnost, že příjemcem úvěru je obchodní společnost, která není spotřebitelem.

15 Pan a paní Tarcău podali proti tomuto rozsudku odvolání k odvolacímu soudu v Oradeji.

16 Za těchto podmínek se uvedený soud rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je třeba čl. 2 písm. b) směrnice 93/13/EHS, pokud jde o definici pojmu ‚spotřebitel', vykládat ve smyslu, že zahrnuje, nebo naopak ve smyslu, že vylučuje z této definice fyzické osoby, které se zavázaly zajistit dlužníkovo plnění podpisem dodatku ke smlouvě a akcesorických smluv (smlouva o ručení, smlouva o zajišťovacím převodu práva k nemovité věci) k úvěrové smlouvě uzavřené obchodní společností pro účely výkonu její činnosti, v případě, že tyto fyzické osoby nemají žádnou spojitost s činností obchodní společnosti a jednaly pro účely, které nespadají do jejich obchodní činnosti?

2) Je třeba čl. 1 odst. l směrnice 93/13/EHS vykládat ve smyslu, že do působnosti této směrnice spadají pouze smlouvy uzavřené mezi obchodníky a spotřebiteli, jejichž předmětem je prodej zboží nebo poskytování služeb, nebo ve smyslu, že do působnosti uvedené směrnice spadají i akcesorické smlouvy (smlouva o záruce, smlouva o ručení) k úvěrové smlouvě, ze které má prospěch obchodní společnost, které uzavřely fyzické osoby, jež nemají žádnou spojitost s činností obchodní společnosti a jednaly pro účely, které nespadají do jejich obchodní činnosti?"

K předběžným otázkám

17 Pokud nelze rozumně pochybovat o odpovědi na položenou předběžnou otázku, může Soudní dvůr podle článku 99 svého jednacího řádu kdykoli na návrh soudce zpravodaje a po vyslechnutí generálního advokáta rozhodnout usnesením s odůvodněním.

18 Toto ustanovení je třeba použít v projednávané věci.

19 Podstatou otázek předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je, zda čl. 1 odst. 1 a 2 písm. b) směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že uvedená směrnice se může použít na smlouvu o ručení nebo o zajišťovacím převodu práva uzavřenou mezi fyzickou osobou a úvěrovou institucí za účelem zajištění závazků, které má obchodní společnost vůči uvedené úvěrové instituci v rámci úvěrové smlouvy, pokud tato fyzická osoba nemá žádný vztah profesní povahy s uvedenou společností.

20 V tomto ohledu je třeba poznamenat, že – jak vyplývá z čl. 3 odst. 1 směrnice – se toto ustanovení vztahuje pouze na klauzule obsažené ve „smlouvě uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem", které „nebyly sjednány individuálně" (viz rozsudek Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 19).

21 Jak uvádí desátý bod odůvodnění směrnice 93/13, jednotná pravidla týkající se zneužívajících klauzulí se musí vztahovat na „všechny smlouvy" uzavírané mezi prodávajícími nebo poskytovateli a spotřebiteli, jak je definuje čl. 2 písm. b) a c) uvedené směrnice (viz rozsudky Asbeek Brusse a de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, bod 29, jakož i Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 20).

22 Předmět smlouvy je totiž s výhradou výjimek uvedených v desátém bodě odůvodnění směrnice 93/13 bezvýznamný pro určení oblasti působnosti uvedené směrnice. V tom se směrnice odlišuje zejména od směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru (Úř. věst. 1987, L 42, s. 48; Zvl. vyd. 15/01, s. 326), která se použije pouze na smlouvu, na jejímž základě věřitel poskytuje spotřebiteli úvěr ve formě odložené platby, půjčky nebo jiné podobné finanční služby, což vedlo Soudní dvůr k tomu, aby vyloučil smlouvu o ručení z oblasti působnosti posledně uvedené směrnice (rozsudek Berliner Kindl Brauerei, C-208/98, EU:C:2000:152, body 17 až 23).

23 Směrnice 93/13 tedy smlouvy, na které se vztahuje, definuje prostřednictvím odkazu na určitou vlastnost smluvních stran podle toho, zda jednají v rámci podnikatelské činnosti, či nikoli (viz rozsudky Asbeek Brusse a de Man Garabito, EU:C:2013:341, bod 30, jakož i Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 21).

24 Toto kritérium odpovídá myšlence, ze které vychází systém ochrany zavedený směrnicí, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli jak z hlediska vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti, což ho vede k tomu, že přistupuje na podmínky předem vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah (viz rozsudky Asbeek Brusse a de Man Garabito, EU:C:2013:341, bod 31, jakož i Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, bod 22).

25 Tato ochrana je zvláště důležitá v případě smlouvy o zajišťovacím převodu práva nebo o ručení uzavřené mezi bankovní institucí a spotřebitelem. Taková smlouva je totiž založena na osobním závazku ručitele nebo osoby, která převádí právo, splatit dluh třetí osoby. Takový závazek zakládá tomu, kdo ho přijme, závažné povinnosti, které mají za následek zatížení jeho vlastního majetku s finančním rizikem, které se často obtížně měří.

26 Pokud jde o to, zda fyzická osoba, která poskytne zajištění za závazky, které na sebe vzala obchodní společnost u bankovní instituce v rámci úvěrové smlouvy, může být považována za „spotřebitele“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, je třeba uvést, že taková smlouva o ručení nebo o zajišťovacím převodu práva, byť může být kvalifikována ve vztahu ke svému předmětu jako smlouva akcesorická ve vztahu k hlavní smlouvě, z které vzniká zajišťovaný dluh [v tomto kontextu viz směrnici Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory (Úř. věst. L 372, s. 31; Zvl. vyd. 15/01, s. 262), rozsudek Dietzinger, C-45/96, EU:C:1998:111, bod 18], se jeví z hlediska smluvních stran, jako smlouva lišící se od smlouvy hlavní, která byla uzavřena mezi jinými smluvními stranami. Jsou to tedy strany smlouvy o ručení nebo o zajišťovacím převodu práva, u kterých má být posuzováno, v jakém postavení jednaly.

27 V tomto ohledu je třeba připomenout, že pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 má objektivní povahu (viz rozsudek Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, bod 21). Musí být posuzován z hlediska funkčního kritéria, spočívající v posouzení, zda smluvní vztah v projednávaném případě spadá mimo rámec činností při výkonu určité profese.

28 Vnitrostátní soudce, kterému byl předložen spor týkající se smlouvy, která může spadat do rozsahu působnosti směrnice, tedy musí ověřit, s ohledem na všechny okolnosti případu a soubor všech důkazů, zda dotčená smluvní strana může mít povahu „spotřebitele“ ve smyslu uvedené směrnice (v tomto smyslu viz rozsudek Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, body 22 a 23).

29 V případě fyzické osoby, která poskytla zajištění za splnění závazků obchodní společnosti, je tedy na vnitrostátním soudci, aby určil, zda tato osoba jednala v rámci své profesní činnosti nebo z důvodu svých funkčních vztahů, které má s touto společností, jako jsou například výkon funkce jejího jednatele nebo nezanedbatelná účast na základním kapitálu, nebo zda tato osoba jednala za soukromými účely.

30 Za těchto podmínek je třeba odpovědět na položené otázky tak, že čl. 1 odst. 1 a 2 písm. b) směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že tato směrnice se může vztahovat na smlouvu o ručení nebo o zajišťovacím převodu práva uzavřenou mezi fyzickou osobou a úvěrovou institucí za účelem zajištění závazků sjednaných obchodní společností vůči této úvěrové instituci v rámci úvěrové smlouvy, pokud tato fyzická osoba jednala za účelem, který nespadá do rámce její profesní činnosti a nemá funkční vazbu s touto společností.

K nákladům řízení

31 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (šestý senát) rozhodl takto:

Článek 1 odst. 1 a 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že tato směrnice se může vztahovat na smlouvu o ručení nebo o zajišťovacím převodu práva uzavřenou mezi fyzickou osobou a úvěrovou institucí za účelem zajištění závazků sjednaných obchodní společností vůči této úvěrové instituci v rámci úvěrové smlouvy, pokud tato fyzická osoba jednala za účelem, který nespadá do rámce její profesní činnosti a nemá funkční vazbu s touto společností.

Podpisy.